

تأثیرات متقابل مکان‌های وقفی و توسعه شهر تهران در دوره قاجاریه

دکتر پروانه شاه حسینی*

استادیار مرکز تحقیق و توسعه سازمان سمت

تاریخ پذیرش: ۹۵/۰۲/۲۰

تاریخ دریافت: ۹۴/۱۰/۱۰

چکیده

عوامل متعددی از جمله، مشارکت اجتماعی در توسعه شهرها دخیل هستند. یکی از مصادیق مشارکت اجتماعی عمل به وقف است که برابر دستورات اسلامی با انگیزه کسب رضای خداوند انجام می‌شود. وقف در جامعه اثرات اجتماعی، اقتصادی و کالبدی بسیاری دارد که در این مقاله تأثیرات متقابل مکان‌های وقفی و توسعه شش محله تهران در دوره قاجاریه بررسی شده است. از این روش تحقیق کیفی بوده و اطلاعات از منابع معتبر جمع‌آوری و تحلیل شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که مکان‌های وقفی شهر تهران در دوره قاجاریه در ارتقای سطح کیفیت محیط از طریق توسعه کالبدی درونی محله‌ها، تقویت عناصر هویت‌بخشی محله‌ها و ارتقای مبلغان شهری مؤثر بوده و همچنین تحت تأثیر همین توسعه، از ابتدای دوره قاجاریه تا انتهای آن وقف روند افزایشی داشته است. علاوه بر این که توسعه کالبدی، اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تهران بر ایجاد و نوع مکان‌های وقفی مؤثر بوده است. به عبارت دیگر مکان‌های وقفی چون دکان ایجاد و مکان‌های وقفی‌ای که با شرایط جدید جامعه هماهنگی نداشته تخریب می‌شدند. همچنین هیچ‌گاه مکان‌های وقفی مانع توسعه شهر نبوده‌اند، هر چند بلااستفاده شدن این مکان‌ها ضمن کاهش سطح امنیت و اهمیت کارکردهای مکان‌های مجاور، چهره شهر را نازیبا می‌کرده‌اند. تعداد مکان‌های وقفی در تمام محله‌ها به یک اندازه نبود و بازار بیش‌ترین و محله‌های ارگ و دولت کم‌ترین تعداد مکان‌های وقفی را داشتند.

واژگان کلیدی: تهران، دوره قاجاریه، توسعه شهر، مکان‌های وقفی.